

УДК 336.02:339.923:061.1ЄС

П. В. Пірникоза,
к. е. н., докторант кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8239-5880>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.10.424

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІСКАЛЬНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ: РИЗИКИ Й КОМПЕНСАТОРНІ МЕХАНІЗМИ ДЛЯ КРАЇН-КАНДИДАТІВ ДО ЄС

P. Pirnykoza,
PhD in Economics, Doctoral Student of the Department of Finance named after S.I. Yuri,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

EUROPEAN INTEGRATION AND THE TRANSFORMATION OF FISCAL SOVEREIGNTY: RISKS AND COMPENSATORY MECHANISMS FOR EU CANDIDATE COUNTRIES

У статті досліджено сутність категорії фінансового суверенітету в умовах європейської інтеграції та розкрито механізми її трансформації у країнах-кандидатах до Європейського Союзу. Обґрунтовано, що фінансовий суверенітет у сучасному інституційному середовищі доцільно трактувати не лише як формально-правове право держави встановлювати податки, ухвалювати бюджетні рішення та здійснювати запозичення, а насамперед як реальну спроможність мобілізувати фінансові ресурси, підтримувати макрофінансову стійкість і забезпечувати фінансування національних пріоритетів без переходу до надмірної зовнішньої залежності. Встановлено, що в процесі наближення до правил ЄС простір короткострокової бюджетно-податкової дискреції звужується під впливом середньострокового планування, контролю видаткової динаміки, боргових обмежень і реформообумовленого фінансування. Водночас доведено, що ці обмеження частково компенсуються інструментами передвступної допомоги та спеціальними фінансовими механізмами ЄС, які підтримують інституційну модернізацію, розширюють ресурсну базу реформ і знижують вартість фінансової адаптації. На основі порівняння України, Молдови, Албанії, Чорногорії, Північної Македонії та Сербії встановлено, що український випадок має воєнно-винятковий характер і потребує асиметричної моделі інтеграційної фінансової адаптації, у якій бюджетна дисципліна поєднується з гнучкістю для фінансування оборони, соціальної стійкості та відновлення.

The article examines the essence of the category of fiscal sovereignty in the context of European integration and clarifies the channels through which it is transformed in countries seeking membership in the European Union. The study argues that fiscal sovereignty should be interpreted not merely as the formal legal authority of the state to levy taxes, adopt budgets, and contract public debt, but more fundamentally as the effective capacity to mobilise financial resources, preserve macro-financial stability, and finance national priorities without drifting into excessive external dependence. From this perspective, the accession process does not simply erode national fiscal autonomy; rather, it restructures it institutionally by embedding candidate countries in a rule-based framework shaped by medium-term fiscal planning, expenditure control, debt sustainability requirements, surveillance procedures, and reform conditionality. The purpose of the article is to identify the principal risks generated by this restructuring and to substantiate the compensatory mechanisms that allow states to reconcile integration with fiscal resilience. The methodological basis of the research combines systemic, neo-institutional, comparative, and policy-analysis approaches and relies on academic literature, EU regulations, official documents of the European Commission and the Council of the European Union, as well as fiscal

and debt data for Ukraine and other candidate countries. A comparative assessment is conducted for Ukraine, Moldova, Albania, Montenegro, North Macedonia, and Serbia. The findings demonstrate that the main risks for fiscal sovereignty arise from stronger external conditionality, reduced room for short-term discretionary fiscal policy, stricter debt sustainability constraints, tax-base vulnerabilities, and asymmetric institutional adaptation. At the same time, the study shows that these restrictions are partly offset by compensatory instruments created by the European Union itself, including IPA III, the Reform and Growth Facility for the Western Balkans, the Reform and Growth Facility for the Republic of Moldova, and the Ukraine Facility. These mechanisms widen the resource base for reforms, strengthen public finance management, support convergence, and lower the economic cost of adaptation to EU rules. It is concluded that Ukraine represents a distinct wartime case and therefore requires an asymmetric model of fiscal adaptation in which commitment to European fiscal rules is combined with enhanced flexibility for defence expenditure, social resilience, and post-war reconstruction.

Ключові слова: фінансовий суверенітет, європейська інтеграція, країни-кандидати до ЄС, фінансові правила, боргова стійкість, бюджетно-податкова політика, Ukraine Facility.

Key words: fiscal sovereignty, European integration, EU candidate countries, fiscal rules, debt sustainability, budgetary and tax policy, Ukraine Facility.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Поглиблення європейської інтеграції загострює одну з найскладніших проблем сучасної фінансової науки й державної політики. Ідеться про межі сумісності національного фінансового суверенітету з включенням держави до наднаціонального регуляторного простору. Для країн-кандидатів до Європейського Союзу ця проблема має безпосереднє практичне значення, оскільки просування до членства неминуче супроводжується переглядом засад бюджетно-податкової політики, посиленням ролі середньострокового планування, підвищенням вимог до боргової стійкості та зміною характеру взаємодії між національними органами влади й зовнішніми центрами формування правил.

Особливої ваги ця проблема набуває в новій архітектурі економічного врядування ЄС, де посилюється значення середньострокових фінансово-структурних планів, контролю динаміки видатків і жорсткішого узгодження бюджетних рішень із критеріями боргової стійкості. За таких умов простір для короткострокових дискреційних рішень урядів об'єктивно звужується, а національна бюджетно-податкова політика дедалі сильніше залежить від зовнішньо визначених процедур, параметрів і темпів коригування.

Разом з тим зведення євроінтеграції лише до втрати фінансового суверенітету було б методологічно неточним. Інтеграційний процес водночас породжує і обмеження, і нові можливості. Він зменшує свободу ситуативної фінансової дискреції, але може посилювати інституційну якість публічних фінансів, розширювати доступ до ресурсів та знижувати макрофінансову вразливість. Для України ця проблема має винятково гострий характер, адже поєднується з воєнним типом державних фінансів, високою часткою зовнішнього фінансування та потребою одночасно забезпечувати оборону, соціальну стійкість і відновлення. За таких обставин дослідження ризиків і компенсаторів трансформації фінансового суверенітету набуває не лише наукового, а й виразного прикладного значення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У сучасному науковому дискурсі фінансовий суверенітет дедалі частіше розглядається не як ізольоване право держави на оподаткування та боргові запозичення, а як категорія, що відображає співвідношення між формальною автономією та реальною фінансовою спроможністю. Т. Згага підкреслює, що навіть після пандемії COVID-19 та повномасштабної війни в Україні Європейський Союз не набув повноцінного автономного фінансового суверенітету, а функціонує як багаторівнева система

взаємозалежних фінансових компетенцій [1]. Г. Копітс порушує фундаментальне питання узгодження фінансової дисципліни з суверенітетом і доводить, що правила можуть зміцнювати стійкість, але водночас звужувати простір для політичної дискреції [6].

Значний внесок у розуміння європейського виміру проблеми зробили І. Бегг, К. Маріотто, У. Бергман, М. Хатчисон, С.-Е. Гоугорд Енсен, а також Х. Дебрун із співавторами. У цих працях доведено, що ефективність фінансових правил визначається не лише формальним дизайном обмежень, а й якістю інституцій, політичною прийнятністю та здатністю урядів поєднувати боргову стійкість з антициклічною політикою [2; 3; 7; 8]. Дослідження Ф. Фігейри та Р. Еспінози, присвячене політичній прийнятності елементів фінансового союзу, також засвідчує, що фінансова інтеграція в ЄС відбувається через складну систему компромісів між автономією держав і потребою у спільних правилах [4].

Кризовий вимір проблеми особливо виразно представлено у праці З. Крамера, де на прикладі Греції та Угорщини показано, що в умовах боргової турбулентності механізми наднаціонального контролю здатні суттєво змінювати межі національної фінансової автономії [5]. Водночас у площині розширення ЄС увагу дослідників привертають питання політичної економії вступу, бюджетних наслідків розширення та сценаріїв інтеграції в умовах війни. Так, Т. Кар'ялайнен аналізує розширення ЄС у військовій Європі як багатовимірний процес, де безпековий та інституційний виміри дедалі тісніше переплітаються [9], а А. Рант, М. Мрак і М. Маринч вказують на необхідність врахування бюджетного ефекту розширення та інституційної готовності країн-кандидатів [10].

Попри вагомість наведених напрацювань, у літературі бракує цілісного дослідження механізмів, через які європейська інтеграція трансформує фінансовий суверенітет країн-кандидатів ще до моменту формального членства. Недостатньо опрацьованим залишається й питання, яким чином передвступні інструменти ЄС не лише обмежують, а й компенсують втрату частини бюджетно-податкової дискреції, особливо в українському випадку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є розкриття характеру впливу європейської інтеграції на фінансовий суверенітет країн-кандидатів до ЄС, ідентифікація

основних ризиків звуження автономії національної бюджетно-податкової політики та обґрунтування компенсаторних механізмів, що дають змогу поєднати інтеграційне зближення з макрофінансовою стійкістю. Для досягнення поставленої мети вирішено такі завдання: уточнено зміст категорії фінансового суверенітету в умовах наднаціональної інтеграції; систематизовано ризики, що виникають у процесі адаптації до правил ЄС; проведено порівняльну оцінку макрофінансових параметрів окремих країн-кандидатів; виявлено компенсаторні інструменти ЄС; визначено специфіку української моделі інтеграційної фінансової адаптації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансовий суверенітет у сучасному науковому розумінні доцільно трактувати як інтегровану здатність держави самостійно визначати архітектоніку податкових відносин, формувати бюджетні пріоритети, управляти боргом і забезпечувати мобілізацію ресурсів для реалізації національних інтересів. За умов європейської інтеграції суто формального підходу вже недостатньо. У реальній політиці вирішальним стає не лише право ухвалювати рішення, а й спроможність фінансувати стратегічні функції держави без переходу в критичну зовнішню залежність. У цьому сенсі фінансовий суверенітет поєднує нормативно-правову автономію та функціональну інституційну спроможність [1; 5; 6].

Для країн-кандидатів до ЄС така подвійність є особливо показовою. Станом на квітень 2026 р. офіційними країнами-кандидатами до Європейського Союзу є Албанія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Молдова, Чорногорія, Північна Македонія, Сербія, Туреччина та Україна [11; 12]. Проте з огляду на відмінності у фазах переговорного процесу, доступності порівнюваної макрофінансової статистики та характері відносин з ЄС до аналітичної вибірки у цій роботі включено Україну, Молдову, Албанію, Чорногорію, Північну Македонію та Сербію. Саме ця група дає змогу зіставити східноєвропейські держави з високою геополітичною вразливістю та країни Західних Балкан, для яких вже сформовано більш інституціоналізовані передвступні фінансові механізми.

Порівняння макрофінансових параметрів досліджуваних країн засвідчує, що інтеграція до ЄС відбувається з різних стартових позицій, а трансформація фінансового суверенітету має

неоднакову глибину (табл. 1). У більшості розглянутих держав боргові й дефіцитні показники залишаються керованими, хоча й не позбавленими вразливості. Україна ж демонструє принципово інший, воєнно-винятковий профіль, у якому проблема фінансового суверенітету набуває виміру виживання держави та збереження її базової функціональної спроможності.

Дані табл. 1 дають підстави для двох важливих висновків. По-перше, для більшості країн-кандидатів ключовим викликом залишається не сам факт відхилення від маастрихтських орієнтирів, а стійкість до зовнішніх шоків і здатність фінансувати реформи без надмірного нарощування боргу. По-друге, український випадок методологічно не може аналізуватися за тими самими критеріями, що й країни з відносно мирним макрофінансовим середовищем. Фактичний дефіцит державного бюджету України у 2024 р. становив 17,7 % ВВП, а державний і гарантований державою борг сягнув 87,9 % ВВП [23; 24], що свідчить про виняткову залежність фінансової стійкості від зовнішньої підтримки.

Інституційний механізм трансформації фінансового суверенітету в процесі євроінтеграції виявляється через взаємодію кількох каналів: гармонізацію бюджетно-податкових правил із *acquis* і процедурами європейського економічного врядування, посилення залеж-

Таблиця 1. Порівняльні макрофінансові параметри окремих країн-кандидатів до ЄС

Країна	Сальдо у 2024 р., % ВВП	Державний борг у 2024 р., % ВВП	Формат фінансової взаємодії з ЄС
Албанія	-2,5	59,8	Economic Reform Programme; Reform Agenda у межах Western Balkans Facility
Молдова	-4,6	37,0	Economic Reform Programme; Reform and Growth Facility for the Republic of Moldova
Чорногорія	-3,4	61,6	Economic Reform Programme; Reform Agenda у межах Western Balkans Facility
Північна Македонія	-3,4	52,0	Economic Reform Programme; Reform Agenda у межах Western Balkans Facility
Сербія	-2,2	51,7	Economic Reform Programme; Reform Agenda у межах Western Balkans Facility
Україна*	-17,7	87,9	Ukraine Plan / Ukraine Facility; участь в Economic and Financial Dialogue як спостерігач

Джерело: складено автором за даними [14; 23; 24]. У таблиці використано останні офіційно зіставні фактичні річні дані за 2024 р.

* Для України наведено фактичний дефіцит державного бюджету, що не є повністю гармонізованим із показником сектору державного управління для інших країн вибірки; тому цей показник має індикативний порівняльний характер.

ності фінансової підтримки від виконання реформ, індикаторів та етапів реалізації програм, а також зміну умов податкової конкуренції, структури доходів, вимог до адміністрування й вартості суверенного фінансування [13—16]. Саме сукупна дія цих процесів формує нову конфігурацію фінансового суверенітету, а основні ризики такої трансформації систематизовано в табл. 2.

Таблиця 2. Основні ризики трансформації фінансового суверенітету країн-кандидатів до ЄС

Канал впливу	Ризик для фінансового суверенітету	Економічний зміст ризику	Потенційний компенсатор
Гармонізація фінансових правил	Звуження короткострокової бюджетної дискреції	Посилення обмежень щодо дефіциту, боргу, видаткової динаміки та планування	Середньострокові плани, фазовість адаптації, гнучкі перехідні параметри
Фінансова умовність	Підпорядкування частини рішень зовнішнім критеріям виконання	Виплати залежать від реформ, індикаторів, етапів та процедур моніторингу	Прогнозоване довгострокове фінансування та інституційна підтримка
Посилення боргової дисципліни	Скорочення можливостей експансивної фінансової політики	Зростання значення боргової стійкості та бюджетної корекції	Пільгове фінансування, грантова компонента, активне боргове управління
Інтеграція до спільного ринку	Податкова вразливість і обмеження окремих інструментів конкуренції	Необхідність модернізувати податкове адміністрування та протидіяти розмиванню бази	Розширення податкової бази, детінізація, цифровізація адміністрування
Інституційна асиметрія	Нерівна здатність країн адаптуватися до правил ЄС	Слабші держави мають вищу ціну переходу до жорсткішого режиму	Технічна допомога, реформа публічних фінансів, незалежні фінансові інституції

Джерело: авторська систематизація на основі [1—8; 13—16].

У цьому контексті ризиковий профіль країн-кандидатів охоплює не лише звуження короткострокової бюджетної дискреції, а й посилення зовнішньої умовності, зростання значення боргової стійкості, податкову вразливість у межах інтеграції до спільного ринку та інституційну асиметрію адаптації. Новий режим економічного врядування ЄС спирається на середньострокові плани, контроль чистих видатків і тісніший зв'язок між бюджетною траєкторією та борговою стійкістю, що для держав із традицією ситуативної фіскальної експансії означає необхідність фундаментального перегляду логіки бюджетного процесу [1—8; 15; 16].

Як видно з табл. 2, європейська інтеграція несе для країн-кандидатів кілька взаємопов'язаних типів ризиків. Найочевиднішим є посилення зовнішньої умовності. Рішення щодо темпів бюджетної консолідації, пріоритетів структурних реформ, публічних інвестицій та управління боргом дедалі тісніше залежать від спільних рамок, визначених на наднаціональному рівні. Не менш важливою є інституційна асиметрія. Держави з потужнішими фіскальними інститутами та вищою якістю адміністрування здатні перетворити жорсткі правила на каталізатор довіри, тоді як слабкіші системи часто сприймають їх як зовнішній примус, що звужує політичний простір без швидкого створення еквівалентних переваг.

Окремий ризик стосується податкової складової фіскального суверенітету. Зближення з правом ЄС і посилення вимог до прозорості оподат-

кування зменшують можливості для використання окремих інструментів фіскальної конкуренції та змушують держави-кандидати переходити від ситуативних стимулів до політики стійкого розширення податкової бази й детінізації.

Саме тому питання компенсаторів набуває визначального значення. Якщо інтеграція обмежує частину національної дискреції, вона має створювати механізми, що розширюють ресурсну основу реформ і зменшують ціну адаптації. Європейський Союз уже формує таку багаторівневу систему компенсації через передвступну допомогу, реформоорієнтоване фінансування та спеціальні інструменти підтримки для країн з високою макрофінансовою вразливістю (табл. 3).

Наведені в табл. 3 інструменти відображають зміну самої філософії розширення ЄС. Якщо раніше передвступна підтримка була переважно технічною та секторальною, то нині вона тяжіє до моделі, у якій фінансування безпосередньо пов'язане з реформами та якістю економічного врядування. Інструмент IPA III створює загальну рамку інституційної підтримки [17]. Reform and Growth Facility for the Western Balkans поєднує гранти, пільгові позики та реформа-умовність [18; 20]. Reform and Growth Facility for the Republic of Moldova спрямований на прискорення економічної конвергенції, інституційної модернізації та поступової інтеграції до єдиного ринку [21], а Ukraine Facility забезпечує для України макрофінансову безперервність і прогнозованість фінансування в умовах війни [19; 22].

Таблиця 3. Компенсаторні механізми ЄС у сфері фіскальної адаптації країн-кандидатів

Інструмент ЄС	Бенефіціари / період	Фінансовий параметр	Компенсаторний ефект для фіскального суверенітету
IPA III	Країни-кандидати та потенційні кандидати, 2021-2027 рр.	Базовий інструмент передвступної допомоги ЄС	Знижує інституційну вартість адаптації до <i>acquis</i> і підтримує реформи управління публічними фінансами
Reform and Growth Facility for the Western Balkans	Держави Західних Балкан, 2024-2027 рр.	6 млрд євро, з них 2 млрд євро грантів і 4 млрд євро пільгових позик	Розширює ресурсну базу реформ, підтримує конвергенцію та поступову інтеграцію до спільного ринку
Reform and Growth Facility for the Republic of Moldova	Молдова, 2025-2027 рр.	1,9 млрд євро	Пом'якшує ресурсні обмеження інтеграції, прискорює інституційні зміни, підтримує конвергенцію та інвестиційну адаптацію
Ukraine Facility	Україна, 2024-2027 рр.	До 50 млрд євро	Гарантує макрофінансову безперервність, підтримує функціонування держави, реформи та відновлення в умовах війни

Джерело: складено автором за матеріалами [17—22].

У цій системі компенсаторів можна виокремити три основні функції. Перша розширює фінансовий простір реформ. Друга підтримує модернізацію управління публічними фінансами. Третя знижує сприйняття ризику країни на фінансових ринках. У сукупності вони зменшують ціну адаптації до правил ЄС і посилюють функціональний вимір фіскального суверенітету.

Україна є прикладом того, що для окремих кандидатів компенсаторний ефект інструментів ЄС має екзистенційне значення. За даними Міністерства фінансів України, найбільшим джерелом зовнішнього фінансування державного бюджету у 2024 р. стала саме Європейська Комісія, а видатки на сектор безпеки й оборони становили 2,97 трлн грн [23]. За цих умов фіскальний суверенітет України визначається не лише формальною свободою ухвалення рішень, а здатністю уникнути фіскального колапсу, забезпечити безперервність державних функцій, підтримати соціальну стійкість і водночас не втратити стратегічний контроль над напрямками бюджетної політики.

Це дає змогу зробити принципово важливий висновок: для України інтеграція до ЄС має передбачати асиметричну модель фіскальної адаптації. Її сутність полягає у поєднанні довгострокової орієнтації на правила ЄС із збереженням ширших параметрів гнучкості для фінансування оборони, відновлення інфраструктури, соціальної стабільності та підтримки людського капіталу. Реалізація такої моделі вимагає поступового переходу до середньострокових фіскально-структурних рамок, модернізації податкового адміністрування, посилення внутрішнього ринку державних цінних паперів, удосконалення боргової стратегії та інституціоналізації координації фіскальної й монетарної політики [24; 25].

У ширшому порівняльному вимірі це означає, що успішність європейської інтеграції значною мірою залежатиме від того, чи зможуть країни-кандидати перетворити зовнішні правила на внутрішньо прийнятну логіку фіскального розвитку. Там, де обмеження підкріплені ресурсами, інституційним навчанням та політичною відповідальністю, вони здатні зміцнювати фіскальний суверенітет у його функціональному значенні.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що європейська інтеграція для країн-

кандидатів не є процесом одномірною скорочення фіскального суверенітету. Її реальний вплив полягає у глибокій інституційній трансформації механізмів бюджетно-податкової політики. У процесі адаптації до правил ЄС зужується простір для короткострокової дискреції, посилюються вимоги до боргової стійкості, прозорості й середньострокового планування, а також зростає роль зовнішніх умов. Разом з тим ці обмеження частково або навіть істотно компенсуються фінансовими та інституційними механізмами ЄС, що розширюють ресурсну базу реформ, підвищують якість управління публічними фінансами та зменшують макрофінансові ризики.

Встановлено, що для більшості розглянутих країн-кандидатів визначальним питанням є не формальне збереження необмеженої фіскальної автономії, а здатність перетворити інтеграційні обмеження на джерело довгострокової стійкості. Для України проблема має винятковий воєнний характер. Тому її фіскальна адаптація до норм ЄС повинна спиратися на асиметричний підхід, у якому бюджетна дисципліна поєднується з розширеною гнучкістю для фінансування оборони, соціальної підтримки та відновлення.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі пов'язані з розробленням інтегрального індексу трансформації фіскального суверенітету країн-кандидатів до ЄС, який дасть змогу кількісно оцінити поєднання боргових, податкових, бюджетних, інституційних і зовнішньо-фінансових компонентів.

Література:

1. Zgaga T. The fiscal sovereignty of the European Union after the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine. *Journal of European Integration*. 2023. Vol. 45. No. 4. P. 703—709. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2210967>.
2. Begg I. Fiscal and Other Rules in EU Economic Governance: Helpful, Largely Irrelevant or Unenforceable? *National Institute Economic Review*. 2017. Vol. 239. No. 1. P. R3-R13. DOI: <https://doi.org/10.1177/002795011723900110>.
3. Mariotto C. Negotiating implementation of EU fiscal governance. *Journal of European Integration*. 2019. Vol. 41. No. 4. P. 465—486. DOI: <https://doi.org/10.1080/07036337.2018.1513499>.
4. Figueira F., Espinoza R. Bargaining the Euro: Making an EU Fiscal Union Politically Acceptable. *European Review*. 2023. Vol. 31. No. 3. P. 252—272. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1062798723000030>.

5. Kramer Z. Fiscal sovereignty under EU crisis management: A comparison of Greece and Hungary. *Acta Oeconomica*. 2019. Vol. 69. No. 4. P. 595—624. DOI: <https://doi.org/10.1556/032.2019.69.4.6>.

6. Kopits G. Can fiscal sovereignty be reconciled with fiscal discipline? *Acta Oeconomica*. 2012. Vol. 62. No. 2. P. 141—160. DOI: <https://doi.org/10.1556/AOecon.62.2012.2.1>.

7. Bergman U. M., Hutchison M. M., Hougaard Jensen S. E. Promoting sustainable public finances in the European Union: the role of fiscal rules and government efficiency. *European Journal of Political Economy*. 2016. Vol. 44. P. 1—19. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2016.04.005>.

8. Debrun X., Moulin L., Turrini A., Ayuso-i-Casals J., Kumar M. S. Tied to the mast: national fiscal rules in the European Union. *Economic Policy*. 2008. Vol. 23. No. 54. P. 297—362. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0327.2008.00203.x>.

9. Karjalainen T. EU enlargement in wartime Europe: three dimensions and scenarios. *Contemporary Social Science*. 2023. Vol. 18. No. 5. P. 637—656. DOI: <https://doi.org/10.1080/21582041.2023.2289661>.

10. Rant A., Mrak M., Marinc M. The Western Balkans and the EU budget: the effects of enlargement. *Southeast European and Black Sea Studies*. 2020. Vol. 20. No. 4. P. 517—536. DOI: <https://doi.org/10.1080/14683857.2020.1793061>.

11. Council of the European Union. EU enlargement. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/topics/eu-enlargement/> (дата звернення: 21.04.2026).

12. European Commission. Candidate countries and potential candidates. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/candidate-countries-and-potential-candidates_en (дата звернення: 21.04.2026).

13. European Commission. Economic governance. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/policy-highlights/economic-governance_en (дата звернення: 21.04.2026).

14. European Commission. 2024 Economic Reform Programmes of Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, North Macedonia, Moldova, Serbia, Türkiye and Ukraine: The Commission's overview and country assessments. Institutional Paper 288. Brussels, 2024. URL: https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-economic-reform-programmes_en (дата звернення: 21.04.2026).

15. Council of the European Union. Economic governance review: Council adopts reform of fiscal rules. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/>

[press/press-releases/2024/04/29/economic-governance-review-council-adopts-reform-of-fiscal-rules/](https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/04/29/economic-governance-review-council-adopts-reform-of-fiscal-rules/) (дата звернення: 21.04.2026).

16. Regulation (EU) 2024/1263 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2024 on the effective coordination of economic policies and on multilateral budgetary surveillance. *Official Journal of the European Union*. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj/eng> (дата звернення: 21.04.2026).

17. Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III). *Official Journal of the European Union*. 2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1529> (дата звернення: 21.04.2026).

18. Regulation (EU) 2024/1449 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on establishing the Reform and Growth Facility for the Western Balkans. *Official Journal of the European Union*. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1449/oj/eng> (дата звернення: 21.04.2026).

19. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. *Official Journal of the European Union*. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng> (дата звернення: 21.04.2026).

20. European Commission. Commission approves Reform Agendas of Albania, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia. 23 October 2024. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/commission-approves-reform-agendas-albania-kosovo-montenegro-north-macedonia-and-serbia-2024-10-23_en (дата звернення: 21.04.2026).

21. Regulation (EU) 2025/535 of the European Parliament and of the Council of 18 March 2025 establishing the Reform and Growth Facility for the Republic of Moldova. *Official Journal of the European Union*. 2025. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2025/535/oj/eng> (дата звернення: 21.04.2026).

22. European Commission. Commission paves the way for the release of close to € 4.2 billion to Ukraine as first regular payment under the Ukraine Facility. 17 July 2024. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_3901 (дата звернення: 21.04.2026).

23. Міністерство фінансів України. Уряд схвалив звіт про виконання Державного бюджету на 2024 рік: видатки на оборону та безпеку становили 2,97 трлн гривень. 08.04.2025. URL:

https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zvit_pro_vikonannia_derzhavnogo_biudzhetu_na_2024_rik_vidatki_na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_297_trln_griven-5097 (дата звернення: 21.04.2026).

24. Міністерство фінансів України. Державний та гарантований державою борг України з 2022 року став дешевшим в 1,5 раза та збільшив строковість в 2 рази. 06.02.2025. URL: https://mof.gov.ua/en/news/derzhavnii_ta_garantovani_derzhavoiu_borg_ukraini_z_2022_roku_stav_deshevshim_v_15_raza_ta_zbilshiv_strokovist_v_2_razi-5011 (дата звернення: 21.04.2026).

25. Кабінет Міністрів України. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2024-2026 роки: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 жовтня 2023 р. № 1117. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS2024-2026.pdf> (дата звернення: 21.04.2026).

References:

1. Zgaga, T. (2023), "The fiscal sovereignty of the European Union after the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine", *Journal of European Integration*, vol. 45, no. 4, pp. 703—709. <https://doi.org/10.1080/07036337.2023.2210967>.
2. Begg, I. (2017), "Fiscal and Other Rules in EU Economic Governance: Helpful, Largely Irrelevant or Unenforceable?", *National Institute Economic Review*, vol. 239, no. 1, pp. R3-R13. <https://doi.org/10.1177/002795011723900110>.
3. Mariotto, C. (2019), "Negotiating implementation of EU fiscal governance", *Journal of European Integration*, vol. 41, no. 4, pp. 465—486. <https://doi.org/10.1080/07036337.2018.1513499>.
4. Figueira, F. and Espinoza, R. (2023), "Bargaining the Euro: Making an EU Fiscal Union Politically Acceptable", *European Review*, vol. 31, no. 3, pp. 252—272. <https://doi.org/10.1017/S1062798723000030>.
5. Kramer, Z. (2019), "Fiscal sovereignty under EU crisis management: A comparison of Greece and Hungary", *Acta Oeconomica*, vol. 69, no. 4, pp. 595—624. <https://doi.org/10.1556/032.2019-69.4.6>.
6. Kopits, G. (2012), "Can fiscal sovereignty be reconciled with fiscal discipline?", *Acta Oeconomica*, vol. 62, no. 2, pp. 141—160. <https://doi.org/10.1556/AOecon.62.2012.2.1>.
7. Bergman, U.M., Hutchison, M.M. and Hougaard Jensen, S.E. (2016), "Promoting sustainable public finances in the European Union: the role of fiscal rules and government efficiency", *European Journal of Political Economy*, vol. 44,

pp. 1—19. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco-2016.04.005>.

8. Debrun, X., Moulin, L., Turrini, A., Ayuso-i-Casals, J. and Kumar, M.S. (2008), "Tied to the mast: national fiscal rules in the European Union", *Economic Policy*, vol. 23, no. 54, pp. 297—362. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0327.2008.00203.x>.

9. Karjalainen, T. (2023), "EU enlargement in wartime Europe: three dimensions and scenarios", *Contemporary Social Science*, vol. 18, no. 5, pp. 637—656. <https://doi.org/10.1080/21582041-2023.2289661>.

10. Rant, A., Mrak, M. and Marinc, M. (2020), "The Western Balkans and the EU budget: the effects of enlargement", *Southeast European and Black Sea Studies*, vol. 20, no. 4, pp. 517—536. <https://doi.org/10.1080/14683857.2020.1793061>.

11. Council of the European Union (2026), "EU enlargement", available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/topics/eu-enlargement/> (Accessed 21 April 2026).

12. European Commission (2026), "Candidate countries and potential candidates", available at: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/candidate-countries-and-potential-candidates_en (Accessed 21 April 2026).

13. European Commission (2026), "Economic governance", available at: https://enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/policy-highlights/economic-governance_en (Accessed 21 April 2026).

14. European Commission (2024), "2024 Economic Reform Programmes of Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo, Montenegro, North Macedonia, Moldova, Serbia, Türkiye and Ukraine: The Commission's overview and country assessments", *European Economy Institutional Paper*, no. 288, Brussels, available at: https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-economic-reform-programmes_en (Accessed 21 April 2026).

15. Council of the European Union (2024), "Economic governance review: Council adopts reform of fiscal rules", available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/04/29/economic-governance-review-council-adopts-reform-of-fiscal-rules/> (Accessed 21 April 2026).

16. European Parliament and Council of the European Union (2024), Regulation (EU) 2024/1263 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2024 on the effective coordination of economic policies and on multilateral budgetary surveillance, *Official Journal of the European Union*, available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj/eng> (Accessed 21 April 2026).

17. European Parliament and Council of the European Union (2021), Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III), Official Journal of the European Union, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1529> (Accessed 21 April 2026).

18. European Parliament and Council of the European Union (2024), Regulation (EU) 2024/1449 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on establishing the Reform and Growth Facility for the Western Balkans, Official Journal of the European Union, available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1449/oj/eng> (Accessed 21 April 2026).

19. European Parliament and Council of the European Union (2024), Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility, Official Journal of the European Union, available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj/eng> (Accessed 21 April 2026).

20. European Commission (2024), "Commission approves Reform Agendas of Albania, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia", available at: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/commission-approves-reform-agendas-albania-kosovo-montenegro-north-macedonia-and-serbia-2024-10-23_en (Accessed 21 April 2026).

21. European Parliament and Council of the European Union (2025), Regulation (EU) 2025/535 of the European Parliament and of the Council of 18 March 2025 establishing the Reform and Growth Facility for the Republic of Moldova, Official Journal of the European Union, available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2025/535/oj/eng> (Accessed 21 April 2026).

22. European Commission (2024), "Commission paves the way for the release of close to € 4.2 billion to Ukraine as first regular payment under the Ukraine Facility", available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_3901 (Accessed 21 April 2026).

23. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2025), "Uriad skhvalyv zvit pro vykonannya Derzhavnoho biudzhetu na 2024 rik: vydatky na oboronu ta bezpeku stanovly 2,97 trln hryven [The Government approved the report on the execution of the State Budget for 2024: defence and security expenditures amounted to UAH 2.97 trillion]", available at: https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_skhvaliv_zvit_pro_vikonannya_derzhavnogo_biudzhetu_na_2024_rik_vidatki_

[na_oboronu_ta_bezpeku_stanovili_297_trln_griven-5097](#) (Accessed 21 April 2026) [in Ukrainian].

24. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2025), "Derzhavnyi ta harantovanyi derzhavoiu borh Ukrainy z 2022 roku stav deshevshym v 1,5 raza ta zbilshyv strokovist v 2 razy [Ukraine's state and state-guaranteed debt has become 1.5 times cheaper and its maturity has doubled since 2022]", available at: https://mof.gov.ua/en/news/derzhavnii_ta_garantovanii_derzhavoiu_borg_ukraini_z_2022_roku_stav_deshevshym_v_15_raza_ta_zbilshiv_strokovist_v_2_razi-5011 (Accessed 21 April 2026) [in Ukrainian].

25. Kabinet Ministriv Ukrainy (2023), "Serednostrokovka stratehiia upravlinnia derzhavnym borhom na 2024—2026 roky: zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 zhovtnia 2023 r. No. 1117 [Medium-Term Public Debt Management Strategy for 2024—2026: approved by Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1117 of 27 October 2023]", available at: <https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS2024-2026.pdf> (Accessed 21 April 2026) [in Ukrainian].

Отримано редакцією журналу / Received: 10.05.26

Прорецензовано / Revised: 15.05.26

Дата публікації / Published: 21.05.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663